

Eskimeyen yeni İbn Arabi

KERİM ARAL

CLAUDE ADDAS'IN NEFES YAYINEVİ'NDEN ÇIKAN İBN ARABİ: DÖNÜŞÜ OLMAYAN YOLCULUK ADLI KİTABI İBN ARABİ'Yİ GENÇ NESİLLERİN DE ANLAMASINA DÖNÜK BİR ESER...

girişgâh gibi.

İlk bölümlerde gençliğine yön veren olaylardan bahseden Addas'a göre, kim ne sayarsa sayсын dört yüzü aşkın eseriyle Arapça'nın en velüt yazarlarından biri olan İbn Arabî'nin *Fütûhat-ı Mekkiyye ve Fusûsul Hikem* eserleri İslam düşünce tarihinin şaheseri konumundadır.

Tarihin en büyük yıkımlarının yaşandığı dönemlerde yaşayan İbn Arabî'ye göre, o yıllarda İslam sınırları sallantı içinde olduğu için, Hz. Peygamber'in irtihalinden beri süfilerin ağızdan ağıza nakletmiş olduğu "kutsal emanet" sağlama alınmalı, yazıya geçirilerek derhal muhafaza edilmeliydi. *Fütûhat*'ı yazmakla işte bu görevi yerine getirmiş, "kutsal emanet"i tarihî çalkantıların dışına çıkararak nesilden nesile intikalini kolaylaştırmıştır.

Yine o yıllarda nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan Hıristiyan varlığının İbn Arabî'nin üslubunda belirgin bir etkisinin olduğunu söylemek mümkün. Gittikçe kö-tüleşen şartlar altında üslubun kuşatıcı ve

rahmet boyutunda olmasının ne gibi sonuçlar doğurduğunu o günden bugüne bakarak da anlayabiliriz.

Kitabın devam eden bölümlerinde büyük şeyhin hayatından kesitler sunulmakla birlikte, onun özellikle uzun yıllar süren yolculuklarının yanında, düşünce hayatından yansıyan ana fikirleri muarızlarının itirazlarına cevap olacak şekilde bizzat kendi ifadeleriyle anlatılmaktadır. İlginç olan kendisine karşı yürütülen karalama kampanyalarının sistemli bir şekilde birbirinin aynı olduğu, bunların neredeyse tamamının da İbn Teymiyye'nin yapmış olduğu eleştirilerle sınırlı kaldığıdır. Oysa eseri baştan sona okuyanlar görecektir ki, muhalifleri Şeyh-i Ekber'i adeta hiç okumamışçasına eleştirilerde bulunmuşlardır. İbn Teymiyye, en azından kitabını okumuştur. Onun da eleştirileri *Fusûs*'a odaklanmıştır. Oysa aynı Teymiyye, *Fütûhat*'ı da okumuş ve hatta bundan çokça istifade ettiğini de bizzat ifade etmiştir.

Bu eleştirilerde, dikkat çekici şekilde

CLAUDE ADDAS

İBN ARABİ:
DÖNÜŞÜ OLMAYAN
YOLCULUK

İBN ARABİ:
DÖNÜŞÜ
OLMAYAN
YOLCULUK

CLAUDE ADDAS

NEFES YAYINEVİ

fikhi ekollerin başı çektiği görülür. Zira Şeyh-i Ekber, Kur'an-ı Kerim'in hitabının "lafz"ına büyük önem vermiştir. İbn Arabî'ye göre, "Allah'ın bir kelime yerine bir diğerini tercih etmiş olması manasız değildir."

"Şeriat'ın hakkında sükût ettiği her şey aslı ibâheti üzerindedir. Allah'ın hiçbir işi hikmetten hâli değildir ve O'nun sükûtu sanki bir ihmal ya da unutkanlık gibi değerlendirilemez. Öyleyse, beşer vahyedilmiş kelâmın "boşluk"larını doldurmaya kalkışmamalıdır."

Addas, sözün burasında esasen fakihlerin müminler üzerindeki yükü hafifletmek yerine zorlaştırdıklarına değinir ve İbn Arabî'nin eleştirdiği şeyin tam da bu olduğunu ifade eder.

Nitekim İbn Arabî, aynı bakışla müminlerin kendi mezheplerinden başka bir mezhebe ait bir ruhsatı kullanmaktan men edilmesini de kabul etmez.

MERASİMSİZ TASAVVUFA AŞINA

Fütûhat'ta fıkıh meselelerine ayırdığı uzun bölümler boyunca, Müslümanların İslâm dairesinde kalmak şartıyla, yüklenmesi gereken asgari yükü hafif tutma eğilimini iyice belli eden İbn Arabî'nin bu tavrını bir gevşeklik ya da laubalilik gibi algılamamak lazımdır Addas'a göre. Her bir bölümünde Ekberî irfanın eleştirilere hedef olan yönlerini ele alan eserde velâyet, hayal âlemi, vahdet-i vücud, âyân-ı sabite gibi temel konulara ilişkin geniş açıklamalara yer veriliyor. İbn Arabî'nin bu kavramlar ışığında, teşkilatlı ve toplu bir duruşu ifade eden bir tasavvuf anlayışından hazzetmemesi nedeniyle eleştirildiğini söyleyebiliriz. Zira o, Mağrib'de tanıdığı merâsimsiz tasavvufa âşinaydı. Tasavvufun teşkilatlanmasının, manevî yoksunlaşmayı da beraberinde getireceğine inanırdı. Onun gözünde "Hakk'a talip olmak, ilahî huzuru bizzat kendi sırtında arayacak bir ruhun sessiz macerasından ibarettir". Hz. Peygamber'in kâmil vârisi, elbette ki bir rahmet mesajının taşıyıcısı olacaktır" diyerek sona eren kitap, İbn Arabî'nin düşüncelerini anlama ve onu tanıma adına özellikle genç nesiller için bir başlangıç kitabı olabilir...

Osmanlı'nın kudretli hükümdarlarından Yavuz Selim, Mısır Seferi dönüşünde 1517'de Şam'a gelir ve burada bir cami ve yanına da bir türbe yaptırır. Yapım çalışmalarını bizzat üstlenen padişahın talimatıyla hızla biten bu türbenin, kimin adına yapıldığıysa hayli ilginçtir..

Zira yaklaşık üç asır önce İslam düşünce tarihine damgasını vuran bir havzada yetişerek, ardında engin bir miras bırakan bu müstesna şahsiyet İbn Arabî'den başkası değildir. İslam düşünce birikiminin adeta zirvesi sayılan bu büyük âlimin, hayatındaki acı tecrübeler bir yana, yok edilmeye terk edilmiş isminin çok sonraları kudretli bir Osmanlı hükümdarı vasıtasıyla, unutulduğu yerden âbidevi bir şekilde yükseltilmesinin izahını yapmak gerekiyor. Böylesine mühim bir durumun tesadüf mü, yoksa bir geri dönüş mü olduğunun aydınlatılması, bugün ve tabii geçmişte de yaşanan tartışmaların aydınlatılmasında önemli katkı sunacaktır.

Bu anlamda İbn Arabî ile ilgili yetkin isimlerden biri olan Michel Chodkiewicz'in yine kendisi gibi araştırmacı kızı olan Claude Addas'ın yeni çıkan *İbn Arabî: Dönüşü Olmayan Yolculuk* adlı eseri bu soruya ışık tutar nitelikte bir çalışma...

İbn Arabî hem irfanî hem de teknik yönden şerhi en zor isimlerin neredeyse başında gelir. Hakkında yayımlanan eserlerdeki anlaşılama hali ve akademik konumlandırma sıkıntısı bu kitapta yerini daha sade bir dil ve anlatıma bırakmış. İbn Arabî'yi ileri yaşlarda anlamaya çalışmaya neden olmak gibi zorlaştırıcı çabaların aksine onu genç nesillerin de anlamasına dönük bir çalışma olmuş. Bu konudaki usta çevirmenlerden Atıla Ataman'ın da katkısıyla ortaya dinamik bir "tasavvuf" kitabı çıkmış.

KUŞATICI BİR ÜSLUBA SAHİP

Ayrıca, bu sahada İbn Arabî düşüncesinin sürekli entelektüel boyutu üzerinde duran, düşüncesinin boyutlarını tartışan eserlerde bir boşluk gibi duran irfanî İslam geleneğinin olgunlaşmış şekillendiği havzayı anlatması açısından Addas'ın kitabı iyi bir